

kényszerített. Atilla alighanem több fegyverest verbuvált magának, mint amennyit dolgozni hagyott. Álmos, Árpád is? Talán nem. Ezért nincsen győzelmeinkről naiv eposzuk, amit annyira fájlalt Arany. Csak népdalaink és népballadaink vannak. Arany kortársa, Kriza János unitárius püspök összegyűjtötte a székelyek református és unitárius székeinek hagyományait. Vadrózsák - ezt a nevet adta gyűjtésének. A gyűjtés csak szerelemről, szerelemfélétsérről beszél, a vitézek vitéz hadi cselekményeiről nem. Ilyeneket és ehhez hasonlókat gyűjtött.

Ne menj rózsám a tollóra / gyöngye vagy még a sollóra.

Ha megvágod a kezedet / ki köti be a sebedet?

Ha megvágod kiskezedet / ki süt nékem lágy kenyeret?

De ha elmész a tollóra / ne menny rózsám csak magadra;

Híjj, jó szüvel megyek veled, / estig aratok melletted.

Ketten kötünk egy kévébe, / egymás mellé ülünk délre,

Ketten nyugszunk az árnyékba, / fölvert kévék árnyékába.

Ha estig folyvást aratunk, / ha hazafelé indulunk.

Karon fogva a hívesen, / hazaérünk szerelmesen.

Vasárnap a pap

kihirdet. / s két hét múlva esszeeskét;

Halálig ketten aratunk, / ketten élünk, ketten halunk.” Szöveg és dallam egyformán gyönyörű, s mindkettőt Jézus és a szeretet lelke járja át. Szent István csatái, az Árpádok külpolitikája, Lajos, Zsigmond. Mátyás győzelmei nem az ő ügyük volt. Az ő ügyük az asszony, a maguk hűsége és a gyerekek sorsa volt. A francia felvilágosodás hatására Batsányi, Kazinczy és mások Kufsteinbe kerültek, mert lemásoltak egy felvilágosodott kátét, melynek gondolatait Rousseau Társadalmi szerződése ihlette. Kazinczy, a szent öreg, meghal, de úgy hal meg, hogy megszületik a nem papi-nemesi, hanem népi nemzettudat

Petőfi már úgy magyar, hogy megírja versét: Akasszátok fel a királyokat! 1857 után új világ kezdődik. A dzsentrí elkártyázza a vagyont, és úr lehet, akinek pénze van. A zsidók nemesi családok lányait veszik feleségül, és maguk is bárók lesznek, s a felsőházba kerülnek a főpapokkal és főnemesekkel együtt. A '19-es kommun-terror után Németh László elmondja, hogy ne Trianon miatt sírjunk, hanem a hárommillió magyar koldusért. Azokért, akik olyan cselédlakásokban laknak, amelyeknek van egy közös konyhája, s jobbról is, balról is egy-egy szoba, amelyikben akár nyolc gyerek alszik apjával-anyjával. 1945 után pedig az egész nemzeti vagyon kommunista kézre kerül, és '89 után a kommunisták és kollaboránsaik átjuttatják a nemzeti vagyont a nemzetközi multi milliárdosok kezére.

Ez az a helyzet, amelyikben felvetődik, hogy politizáljunk-e. Nem lehet mindezt nem tudni. Nem lehet mindezt a következő nemzedéknek nem hozni a tudomására. Nem lehet vakon élni. Jézus sem élt vakon. Tudta, hogy

tehetetlen az urakkal szemben: Az Emberfiának emberek (Kaifás főpap, a szadduceusok) kezébe kell kerülnie... Politizált, és nem tolt a szekereket. A szegényeknek hirdette jóhírért és nem a gazdagoknak. Ma az politizál helyesen, aki kivonja magát a multi milliárdosok nemzetszegényítő műveletei alól. Ma az politizál helyesen, aki itt hagyja a várost, falura költözik, és megtermeli háztáji gazdálkodásban azt, ami kell neki az élethez. Most volt itt G. Jenő. aki elmondta, hogy van három család méhe, és 100 kg mézet hozott ez a szezon. 1 kg-ot mindjárt itt is hagyott belőle.

Politizálok és mondom: Ébred a magyar nemzet. A sajtótól meg nem hirdetve, nagy csendben megvolt Kunszentmiklós mellett a kurultáj. A tavalyi kurultájon itt volt a Góbi sivatagból egy ujjur, aki Attila leszármazottjának tartja nemzetét, és elmondta, hogy tizenkilenc-millióan vannak. Az idei találkozáson 350 ezer országon belüli, és kívüli magyar volt együtt.

Magam is ezt az utat akarom járni, ezért veszek 91. évemben is földet Budaváriban belterületen, ahol építenie lehet annak, aki a földből akar megélni. Ez a politika az, amit a legteljesebb jézusi jó lelkiismerettel lehet csinálni. Csak egy feltétele van. Lemondani arról, hogy meggazdagodjam. De ez feltétlen feltétel. Mert boldogok a szegények, az övéké a mennyek országa, és jaj azoknak, akik gazdagok akarnak lenni. Nem azért, mert feltétlenül pokolra kerülnek. A poklot elkerülhetik, mert nem tudják, mit cselekszenek. De a gazdagodni akarás következtében kipusztítják magukat az 1,2-es termékenységű rátánkkal.

És reménykedem is Kipusztíthatják magát az európai és észak-amerikai keresztények. Megérdemlik sorsukat. A napokban késve megyek vacsorázni, s talállok ott egy színes bőrű papot. Bemutatnak neki. O is bemutatkozik. Elmondja, hogy nigériai és számuk 140 millió, de nem mind katolikus... Csak 60 millió a katolikus... Csak!!! Lehet úgy politizálni, ahogyan Jézus is politizált.

Óbudavár, 2006.

GROMON ANDRÁS

POLITIZÁLT-E JÉZUS?

A kereszténység kezdettől fogva mind a mai napig - sajnos - nagyon torz módon és nagyon töredékesen, egyoldalúan értelmezte-értelmezi Jézus tanítását. Általános az a felfogás, hogy Jézust csak az egyes ember lelki üdvössége érdekelte, annak érdekében adott eligazítást, vigaszt vagy buzdítást. Ez az állítás a „csak” kivételével igaz; ám ez csupán egy része Jézus programjának, mert őt ugyanúgy érdekelte az ember testi java, „testi üdvössége”, azaz egészsége (ezért gyógyí-

tott olyan sokat). Ugyanilyen fontos azonban, hogy Jézus tanításának-programjának van társadalmi-politikai oldala is, és ezt csak ebben a században fedezték fel, hozzátehetjük: kevesen (pl. az ún. felszabadítási teológia képviselői).

Pedig elég lett volna odafigyelni akár csak „názáreti székfoglalójára” (Lk 4,16-21), amely társadalmi-politikai programját foglalja össze: „Az Úr lelke fölkenet engem, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek, gyógyítsam a megtört szívűeket, szabadulást hirdessek a raboknak, megvilágosodást az elvakítottaknak (és ezért vakoknak), szabadulást vigyek az elnyomottaknak.”

Kétezer éven át, sajnos, úgy értelmezték ezeket a mondatokat, mintha Jézus csak lelki vigaszt akart volna nyújtani a szegényeknek, raboknak, elnyomottaknak, hogy „viseljék csak béketűroen a sorsukat, majd a túlvilágon megkapják jutalmukat”.

Szó sincs arról! Jézus társadalmi-politikai változásokat akart, hogy a szegények ne legyenek többé szegények, a rabok szabadabbá váljanak, az elnyomottak, kizsákmányoltak (= megtört szívűek) visszakapják javaikat és jogaikat, a (politikuskok és papok által) elvakítottak újra tisztán lássanak. Mi ez, ha nem társadalom átalakítás, politika?

Persze egyúttal azt is figyelembe kell venni, hogy Jézus egyértelműen elhatárolta magát az erőszak politikájától. Nem akart sem forradalmat, sem lázadást a néptömegek részéről; nem mondta: „Akasszátok föl a gazdagokat, földbirtokosokat, gyártulajdonosokat!”, és azt sem: „Fegyverrel kell kiűzni az elnyomó rómaiakat!” - De másfelől ugyanígy elhatárolta magát az uralkodók, a politikai és gazdasági vezetők által alkalmazott erőszaktól. Kritikaként mondta: „Az uralkodók zsarnokoskodnak népükön, és akik hatalmat gyakorolnak rajtuk, jötevőiknek hívatják magukat” (Lk 22,25). És hozzátette: „Köztetek ne így legyen” (22,26)!

Ezt a programot egy mondatban összefoglalja és egyúttal megvalósításának mikéntjét is tartalmazza az Izajás nyomán megtartott „názáreti székfoglaló” utolsó mondata: „Hirdessem az Úr kegyelmének esztendejét”.

Jézus ezzel az ószövetségi törvény egyik (mindig csak „írott malasztnak” megmaradt) előírására emlékeztetett, azt hirdette meg programként.

Mit is jelentett hát eredetileg az „Úr kegyelmének esztendeje”? Előzményeként idézzünk föl előbb egy másik törvényt, amely így hangzott. „Minden hetedik esztendő végén el kell engedni az adósságokat... Ha valaki elszegényedik testvéreid közül, ... ne légy keményszívű és szűkmarkú, hanem légy hozzá bőkezű és adj neki szívesen kölcsön... Ha eladja magát neked valamelyik atyádfia (mert annyira elszegényedett), hat évig szolgáljon neked, de a hetedik évben bocsásd szabadon! Ne üres kézzel küldd el, hanem lásd el bőven a nyájadból, a szérúdról és a borsajtódból... Emlékezz

arra, hogy te is rabszolga voltál Egyiptomban, de kiváltott téged a te Istened” (5 Móz 15,1-15)!

Ennek az előírásnak az általános kiterjesztése az ún. kegyelmi év, a „jóbel-év”: „Számolj hétszer hét esztendőt! Az ötvenedik legyen örömnép számotokra: mindenki kapja vissza birtokát, és mindenki (aki rabszolgává lett) térjen vissza családjához... A föld (kényszerű) eladása nem jelenti minden jog elvesztését, mivel a föld az enyém, ti meg csak jövevények és zselérek vagytok nálam... Ha valakinek el kell adnia birtokát, válthassa vissza... Ha nincs miből visszaváltania, a birtok legyen a vevőé az örömnép évéig. Akkor azonban a birtok visszaszáll eredeti tulajdonosára... Ha atyádfia nyomorba jut... és eladja magát neked, ne végeztess vele rabszolgámmal, hanem napszámosként dolgozzék nálad az örömnép végéig. Akkor menjen el gyermekeivel együtt, térjen vissza nemzetségéhez, és kapja vissza atyáinak birtokát” (3 Móz 25,8-42)!

Miről van tehát szó? Arról, hogy ötven évenként minden adósságot el kell engedni, minden elvesztett birtokot vissza kell adni, minden rabszolgát szabadon kell engedni. Ma így mondanók ezt: általános amnesztiát kell hirdetni, de nemcsak politikai értelemben, hanem gazdasági téren is!

Amit tehát Jézus akart: „az Úr kegyelmi esztendeje”, vagy ahogyan leggyakrabban mondta: „Isten Országá”, az egyáltalán nem csupán lelki dolog, hanem egy testvériesen élő és a javakon testvériesen megosztó társadalmi-politikai rendszer (ezzel nem állítjuk, hogy nem több ennél; csak azt, hogy nem kevesebb) - szemben a megszokott gyakorlattal, miszerint az erősek egyre jobban elnyomják a gyöngéket, a gazdagok egyre nagyobb nyomorba taszítják a szegényeket, és mindezt egyre kegyetlenebb törvényekkel és egyre erősebb erőszakszervezetekkel tartják fenn, amint ez ma megfigyelhető Magyarországon és szerte a világon.

Jézus azt mondja: Ha már így alakult, ha egyesek ügyessége, tehetsége, szerencséje vagy éppen gonoszága miatt égbekiáltó gazdasági-társadalmi különbségek alakultak is ki, „ötven évenként”, azaz időről időre helyre kell állítani az Isten akarata szerinti rendet, a gazdasági-társadalmi-politikai egyenlőséget (amin aligha értett uniformizálást).

S mindezt nem erőszakos úton, nem fegyverrel, hanem úgy, hogy akik meggazdagodtak, azok ingyen és feltétel nélkül visszaadják a szegényeknek, amit erővel vagy csellel (pl. reklámokkal) zsákmányoltak tőlük.

Ezt jelenti az „Úr kegyelmi esztendejének meghirdetése”, és aligha kell bővebben ecsetelni, milyen „forradalmi” program ez a bankokra, a tőzsdére, a parlamentekre vagy a bíróságokra nézve. És aligha kell külön magyarázni, miért is gyilkolták meg a szegény és szelíd Jézust.

Ugyanezt a gazdasági-társadalmi-politikai programot tartalmazza a Hegyi Beszéd is, csak tudunk

kell végre más szemüvegen át nézni, mint az eddigi 2000 éven keresztül. Ebben azt mondja Jézus: „Baldogok a szegények, (értsd:) akik éheznek és sírnak, és boldogok az üldözöttek, a kiszolgáltatottak, a védtelenek” (Lk 6,20-23).

Persze, sokan azt gondolják a „keresztények” közül is, és sok politikus (meg teológus!) nyíltan hangoztatta-hangoztatja is, hogy „a Hegyi Beszéddel nem lehet kormányozni”; egy országot sem, egy földrészt vagy az egész világot még kevésbé.

Nem is kormányoztak még soha sehol a Hegyi Beszéd elvei alapján - meg is látszik az eredményen! Maradjunk csak a legújabb korban! Azt mondták-mondják tehát: „Szeretettel, jótékonykodással, szerénységgel, megbocsátással nem lehet társadalmat építeni, politikát csinálni.” Mivel lehet? Hogyan lehet? Hogyan csinálják?

Úgy, hogy „a hét főbűn közül ötöt erényre avatnak” a kapitalizmusban (Lewis Mumford), azaz eszményre tettek, céllá tűztek ki, mégpedig a büszkeséget (kevélységet), a fősvénységet, a bujaságot, az irigységet és a becsvágyat (régiesen: a torkosságot, amikor az ember egyre többet akar lenyelni, elnyelni, fogyasztani - mindenből, ami anyagi, vagy anyagiak révén megszerzhető). Az igazi keresztény erényekre pedig (jószág, adás, megbocsátás, szolgálat) azt mondják: „Ezekkel nem lehet üzletet csinálni.”

Ezért ma gyakorlatilag minden ország hivatalos vezetése és közvéleménye egyaránt úgy gondolja: Nagyobb növekedés, több pénz, több energia kell! Több beruházás, több gyár, több út, több videó, több számítógép...!

Csakhogya! A gazdag országoknak ez a korlátlan növekedési politikája a környezet és a 3. világ számájára és rovására megy. Egyre több mérgező anyag kerül a levegőbe, a vizekbe, a talajba - míg egy szép napon (úgy 30-40 év múlva) az egész emberiség bele nem pusztul. Egyre több éhező és nyomorgó ember lesz a 3. (és a 4., sőt a 2.) világban (is). Ha az öt és fél milliárd lakosú Földet 100 családból álló falunak képzeljük el, akkor ez azt jelenti, hogy 7 család birtokolja a falu 60%-át, és 60 család a 10%-át; vagy: 7 család használja el az energia 80%-át, és 70 családnak nincs ivóvíze. Hová vezet ez?

Egy Jézus szerinti gazdasági-társadalmi-politikai program ezt írná a zászlajára: „Kevesebbet a Mindig többet! helyett!” Például: Kevesebbet vásárolni! Kevesebbet eldobni! Kevesebb energiát használni! Kevesebb forgalmat! Kevesebb vegyszert!...

Mit jelentene ez? Kevesebb szemetet, kevesebb zajt, kevesebb kipufogógázt, kevesebb rádióaktivitást, kevesebb környezetpusztulást. És kevesebb betegséget, kevesebb stresszt, kevesebb félelmet, kevesebb háborút. – Nem nehéz belátni, hogy ez a „kevesebb” valójában többet jelentene; mármint több természetet, több

kultúrát, több szabadságot, több békét, több értelmét az egyéni és közösségi életnek, több jövőt!

Ezt akarta Jézus a Hegyi Beszéddel! Ezért mondja „boldognak” (a szó eredeti értelmében „szerencsésnek”) a szegényeket, éhezőket, sírókat és üldözötteket, mert Isten Országá „az övék”, (pontosabb fordításban:) „értük van itt”; azaz: Jézus azt akarja, hogy az anyagiak megosztása, ill. a megbocsátás révén ne legyenek többé szegények, éhezők, sírók, üldözöttek.

Ebből egyenesen következik: A megtérés, és annak nyomán az igazi keresztény élet azt jelenti, hogy ebbe az irányba állítjuk át a gondolkodásunkat, ill. a hétköznapi gyakorlatunkat.

Ha viszont megmaradunk a hagyományos „keresztény” felfogás mellett, akkor úgy járunk, mint az az amerikai szerzetes, akinek a cellája az Erie-tóra nézett; ő két éven át elmélkedett a cellájában Krisztus szenvedéseiről, s közben nem vette észre, hogy a tó a szeme előtt halt ki.

Nem kevésbé társadalmi-politikai töltetű Jézusnak az ellenszerezetről szóló tanítása (Mt 5,38-48), amit a kereszténység mind ez ideig szintén csupán a magánerkölcsre vonatkoztatott (nem mintha akár csak ilyen értelemben is elfogadta vagy gyakorolta volna).

Példának talán elég egyetlen jézusi mondas is: „Ha ezer lépésre kényszerítenek, menj el kétannyira!” Ennek háttere: A római katonának joga volt a megszállt területek lakói közül bárkit arra kényszeríteni, hogy menettfelszerelését ezer lépés távolságra elcipelje. Jézus azt mondja a „római ügyre” oly érzékeny zsidónak: Ha ilyesmire kerülne sor, vidd el azt a felszerelést kétezer lépésnyire! Azaz: ha szolgálatra kényszerít az ellenséges, megszálló hadsereg katonája, azon a szolgálaton felül tégy még valami plusz jót is vele. (Nyilvánvalóan nem ezt mondta volna, ha a mondat úgy kezdődik: „Ha kollaborációra kényszerítenek...”) - Nem tette hozzá (vagy legalábbis nem írták le), de gondolhatta:

A kétezer lépés után, de talán még előbb is, emberi beszélgetés alakulhat ki kettőtök között, és kiderülhet, hogy az ellenségekből akár barátok is lehetnek.

Annyi biztos, hogy itt nem csupán magánerkölcsi kérdéssről volt szó, a hanem a kor legsúlyosabb politikai problémájáról is: Hogyan viselkedjünk a megszálló rómaiakkal? (Ugyanilyen súlyos lelkiismereti - és egyúttal gazdasági-társadalmi-politikai kérdés volt az, hogy szabad-e adót fizetni a császárnak.)

Hogy mennyire politikai kérdés volt ez, mutatja a zelóták (a kor zsidó forradalmárai és terroristái) Jézusával ellentétes felfogása ebben a dologban. Az ő gondolkodásmodjukat így lehetne megfogalmazni: „Ha ezer lépésre kényszerít a római katona (de akkor is, ha nem), mindig lesd az alkalmas pillanatot, mikor szűrhatasz kést a bordái közé!”

Jézus kétszer is világosan állást foglalt ezzel kapcsolatban, és mindkettőből kiderül, mennyire nem magánygynek tartotta az egészet.

Lk 13,1-3-ban olvassuk, hogy Jézusnak hírt hoznak azokról a „galileaiakról”, akiket Pilátus áldozatbemutatás közben lemészároltatott. Mire Jézus: Ti (akik szemmel láthatóan szimpatizáltok az áldozatokkal), úgy gondoljátok, ez csak azért történhetett meg (értsd: Isten csak azért engedhette meg), mert ezek a galileaiak bűnösebbek voltak a többiekénél. Nem. De ha meg nem tértek, ugyanúgy elvesztek ti is mindnyájan.

Hogy megérthessük válaszát, azt kell tudnunk, hogy a „galileaiak” a zelóták egyik megnevezése volt a többi között (pl. „késesek”, „rablók”); nekik pedig kedvenc szokásuk volt, hogy kihasználva a hatalmas nyüzsgést a templomtéren, na meg az áldozatbemutatás magasztos légkörét, terrorista támadásokat hajtottak végre a rómaiak vagy a velük kollaborálók ellen. Pilátus ilyen okból mészároltatta le őket.

Jézus válaszában értelme tehát: Ha meg nem tértek, nevezetesen a zelótizmusból, az ellenséget gyűlölő nacionalizmusból, ti is így jártok majd, azaz: Pilátus titeket is lemészároltat.

Lk 23,26-28.31 számol be arról, hogy asszonyok hangos siránkozása kísérte Jézust a kereszttúton. Jézus pedig azt mondta nekik: Ne engem sirassatok, hanem magatokat és gyermekeiteket. Mert ha így tesznek a zöldellő fával, mi lesz a sorsa az elszáradtnak?!

Akármik voltak is az előzmények és a részletek, Jézust végső soron Pilátus végeztette ki, méghozzá politikai bűnözőként, mint aki veszélyezteti a Római Birodalom rendjét és nyugalomát. (Lehet, hogy a vele együtt megfeszített két „rabló” valójában zelóta volt?) A hangos sírás így politikai tüntetés volt Róma ellen (bár természetesen kifejezhette a személyes fájdalmat is). Ezért Jézus válaszában értelme:

Ha velem, a zöldellő fával, tehát az ártatlannal így bánnak, mit fognak tenni veletek, az elszáradttal, akik gyűlölitek őket és lázadoztok ellenük?

A történelem megmutatta Jézus igazságát: Kr. u. 70-ben a rómaiak lerombolták Jeruzsálemet, 136-ban pedig az egész országot: ekkor szűnt meg csaknem 1800 évre az önálló zsidó állam, ekkor vált teljessé a zsidók szétszórása.

Mindenesetre mindez nagyon jól mutatja, hogy Jézus itt olyan politikai kérdésben adott eligazítást, amely az egész zsidó társadalmat alapjaiban érintette.

Sok-sok példát lehetne még felhozni Jézus tanításának gazdasági-társadalmi-politikai vonatkozásaira (mondjuk a szamaritánus-kérdést - Lk 10,29-37; 17,15-18; 9,51-56; Jn 4,7-26 -, az eskü - Mt 5,33-37 - vagy az igazságszolgáltatás tilalmát - Mt 7,1; 13,24-30). De Jézus keresztre feszítése önmagában is bizonyíték, hiszen a legfőbb hatalmi szerv, a császár helytartója ítélte halálra - mert amit csinált, az politikailag veszélyes volt.

Jézus tanításának tehát súlyos téttel bíró, életre-halálra menő gazdasági-társadalmi-politikai üzenete

van. Mondhatnánk úgy is: Jézus politizált. Csakhogy a szeretet politikáját tanította, sőt gyakorolta.

(2010)

KÖZÉLET?!

KIRÁLY IGNÁCZ

KÖZÉLETI KÖZÉRZET...

Már alig nézek híradót, egyiket sem igénylem. A közélet hírei mögött már ott is hatalomért való tülekedést látok, ahol lehet, hogy ez nincs is. Rossz a közérzetem. Tudom azonban, hogy a társadalom sokféle ismérve vesz körül, a közös asztalra adok, és onnan kapok magam is. A Bokron kívüli személyes kapcsolataim főként templomközeli (plébániai, Teréz anya nővérei), civil mozgalmi (nagy családosok), rokon kötelékbeli és városvezetési embereket jelentenek. Tudom, hogy az a dolgom, hogy jézusi tájékozódású értékszemléletünknek hangot és hitelességre törekvő tetteket adjak. Azt is illik tudnom, hogy mindenféle hatalmi politika a gyakorlatban ellentétes a szeretet hármasságával (adás, szolgálat, békességteremtés). Amikor képviselőválasztás van, akkor mégis a hatalmi politikában részt venni akarók közül kell választanom. Rossz közérzetből az adódhat, hogy a sok rossz közül a legkevésbé rosszra vagyok kénytelen szavazni. A közélet erről szól, választásokkor mindenképpen. Ha annyira elegem van, hogy el sem megyek, azzal még rosszabbat teszek, mert a még rosszabbak fegyelmezett szavazóinak egy esélytel többet kínál a távolmaradásom. Ismerem a témával kapcsolatos irodalmunkat. Ismerem sokak személyes véleményét és hozzáállását. Felismerem a háritó vélemények mögött megbújó pártszimpátiákat, múltbeli irányultságokat. Mégis szeretnék tisztábban látni. Abszurd dolog számomra, hogy közösségeinkben ez az egyik veszekedést vagy elhatárolódó hallgatást kiváltó téma

...1./ **Közéleti haszonélvezet.** Ami nekem is hasznos, azt részben mások végzik el. Rendben is van, hiszen mindenki azzal járjon hozzá közös országos életünkhöz, amivel jó lelkiismerettel tud. Elítélem az erőszakot, de szeressem a rendfenntartót, aki lefűleli a kiscigépeimet eltulajdonító bandát? Automatikusan adok bejelentést a káreseményről, mert még a biztosító is csak rendőrségi lezáró iratra fizet, ha fizet. Elítélem a harácsoló pénzgazdálkodást, de szeressem a banki tisztviselőt, aki gyerekeimnek a hitelfolyósítást intézi? Az igényszintek növekedésének esélye általában banki hiteltre épül, hiszen nem nagyon vagyunk anyagilag eleresztve. Azt látom, hogy aki ma jómódú, az sem hagyja ki hitellel megoldható anyagi ügyeit. Lehetséges, hogy